

שנת התנדבות של אזרחים ותיקים

הצעה להחלטה

מחליטים:

1. להקים ועדת היגוי בין-משרדית (להלן – ועדת ההיגוי) שעניינה קידום הקמת מערכת התנדבותית אזרחית במסגרתה תינתן האפשרות לאזרחים ותיקים לבצע תקופת התנדבות במסגרות פעילות לתועלת הציבור, הקהילה והחברה (להלן – תקופת ההתנדבות). זאת, באופן שיביא לידי ביטוי את כישוריו, יכולתו וניסיונו של האזרח הוותיק וכן לקדם את הקשר הבין דורי וחינוכו של הדור הצעיר במתן כבוד לדור האזרחים הוותיקים.
2. בראשות ועדת ההיגוי יעמדו מנכ"ל המשרד לאזרחים ותיקים ומנכ"לית משרד החינוך, או מי מטעמה ובהשתתפות נציגים ממשרדי הממשלה הבאים: הרווחה והשירותים החברתיים, הבריאות, האוצר, הכלכלה, התחבורה והבטיחות בדרכים, הביטחון, לביטחון הפנים, להגנת העורף, התיירות, לעלייה וקליטה, להגנת הסביבה וכן נציג של המוסד לביטוח לאומי.
3. ועדת ההיגוי תגיש דוח לשר החינוך ולשר לאזרחים ותיקים (להלן – השרים) על האופן המומלץ לקידומה של תקופת ההתנדבות בהיבטים השונים, כגון: הפעלת מערכת, פיקוח, אופן הגיוס, יעדים משמעותיים לגיוס של המתנדבים, הכשרה, ביטוח נדרש, שימור ההתנדבות והיקפה במסגרת המשאבים הקיימים. זאת, בשים לב לצורך במניעת דחיקת עובדים קיימים משוק העבודה, ולמניעת דחיקתם של מתנדבים חרדים, ערבים ובעלי מוגבלויות משירות אזרחי ולאומי. מובהר כי אין בהמלצות ועדת ההיגוי כדי לחייב את המשרדים החברים בוועדה בביצוע פעולות או בהעמדת תקציבים.
4. ועדת ההיגוי תגיש המלצותיה לשרים עד ליום 2 בפברואר 2014.
5. השרים לאחר קבלת המלצות ועדת ההיגוי, יקבעו את המתווה, ומשרדיהם יפעלו להוציאו אל הפועל במסגרת המשאבים הקיימים.

דברי הסבר

רקע כללי

מחקרים מצביעים כי תוחלת החיים בישראל ובעולם גדלה בכל עשור בכשנתיים וחצי. אוכלוסיית האזרחים הוותיקים בישראל מונה כ-800,000 איש וצפויה לעלות לכ-1,700,000 איש בעשרים השנה הבאות. שיעורם של האזרחים הוותיקים בקרב כלל האוכלוסייה בישראל בשנים אלה צפוי לעלות מ-10% לכ-15%. מדובר בפלח האוכלוסייה שגדל יותר, באופן משמעותי, מכל קבוצת אוכלוסייה אחרת. מגמה ברוכה זו היא כלל עולמית ותולדה של קידמה טכנולוגית, מערכות בריאות מודרניות, הגברת הידע בין קהילות ועוד. נתונים אלה טומנים בחובם סכנה אך גם הזדמנות. מדינות רבות נערכות להתמודדות עם סוגיית הזדקנות האוכלוסייה על ידי התאמת המערכות המדינתיות ושדרוגן, כדי לאפשר לאזרח הוותיק להמשיך ולהיות גורם תורם ויצרני לחברה, גם בתום תקופת העבודה בשכר.

מדינות אשר תשכלנה להיערך נכונה אל מול התופעה, תוכלנה להפיק תועלת לאומית מירבית. התעלמות מנתונים אלה עלולה להשפיע באופן דרמטי על יכולת הצמיחה הכלכלית והחברתית של המדינה בעתיד.

במדינת ישראל פועלים כיום עמותות וארגוני מתנדבים התורמים רבות בתחומים השונים בהפעלת ושילוב מתנדבים כולל אזרחים ותיקים. יחד עם זאת, לאור הנתונים לעיל, רואה ממשלת ישראל חשיבות בהקמת מסלול שיאפשר לחברה ולאזרח הוותיק ככלל ליהנות מהיתרונות הגלומים בציבור האזרחים הוותיקים בתחומים רבים, הכוללים מחויבות, אחריות, ידע וניסיון רב שצבר במהלך שנות חייו. מסלול זה יאפשר לאזרחים ותיקים לבצע תקופת התנדבות לתועלת הציבור, הקהילה והחברה שיש בהן תועלת ניכרת ונצרכת לחברה ולפרטים.

מחקרים רבים מוכיחים כי אזרח פעיל הוא אזרח בריא ותורם. תקופת ההתנדבות תהא בבחינת "שער הכניסה" של האזרחים הוותיקים לאחר פרישתם לאפיקי עניין, תוכן ותרומה משמעותית לעצמם ולחברה. המטרה הראשונית של תקופת ההתנדבות היא להביא להתנדבות משמעותית של האזרחים הוותיקים בתחומים בהם הם מגלים התעניינות גדולה ורצון לתרום וכך להביא לשימור של חיוניותם בחברה וקידום פעילותם הפיסית והמנטלית. זאת, גם בשים לב לחוסר בכוח אדם איכותי במערכות השונות כגון החינוך, הבריאות והרווחה ועל המשמעויות שיש להשתלבות האזרחים הוותיקים עתירי הניסיון במערכות אלו לשיפור איכות השירותים הניתנים. בנוסף, שירות התנדבותי של אזרחים ותיקים יכול לשמש ככלי לצמצום פערים חברתיים.

יש להדגיש, כי קיימת חשיבות מיוחדת וייחודית בהשתלבות האזרח הוותיק בפעילות התנדבות בתחום החינוך שהיא מעבר ליתרון המעשי בשילוב האזרח הוותיק. ההתנדבות בתחום זה תסייע בקידום הקשר הבין דורי, בכך שבמסגרת המוצעת הדור הצעיר יתחבר לדור הוותיק ויכיר וייהנה מהעשייה והנתינה והמחויבות של הדור הוותיק כלפיו. מדובר

במסר ערכי וחברתי בבחינת "שמע בני מוסר אביך". באופן דומה, האזרחים הוותיקים מכירים באחריותם החינוכית כלפי החברה והדור הצעיר.

כך גם קיימת חשיבות בתחומים נוספים: תחום הבריאות, במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לתרום למען אזרחים במערכת הבריאות על ידי הנגשת זכויותיהם וסיוע נפשי בשעת הצורך; תחום הרווחה, במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לתת מענה חברתי לשם הפגת הבדידות של אזרחים הזקוקים לכך; תחום הביטחון, ביטחון הפנים והגנת העורף, במסגרתם אזרחים ותיקים עשויים לתרום מתוך זיקה למורשת המדינה וגאווה לאומית, ולסייע בשגרה ובשעת חרום; תחום התחבורה, במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לסייע להגברת הבטיחות בדרכים; תחום התיירות, במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לשמש כשגרירים וכמסבירי פנים של מדינת ישראל; תחום העלייה וקליטתה, במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לסייע לקליטת העלייה מארצות העולם השונות; ותחום הגנת הסביבה במסגרתו אזרחים ותיקים עשויים לסייע בביצוע הדרכות וסיורי טבע והנחלת ערכים. מעורבות זו של האזרח הוותיק תיצור העמקה משמעותית בהשתלבות האזרחים הוותיקים בציבוריות הישראלית ויעודדם לקחת חלק במעגלים חברתיים נוספים במסגרות שונות (התנדבות, תעסוקה, השכלה, תרבות).

תפיסה חברתית מודרנית זו הממקמת את האזרח הוותיק כחלק בלתי נפרד מהחברה, על ידי הקמה ועידוד מסגרות משלבות, תתרום לאושרם, רווחתם, בריאותם וצפוייה אף להניב גם השלכות מיטיבות על תחום הסיעוד. שימור פעילותם של האזרחים הוותיקים עשויה לקדם את בריאותם של האזרחים הוותיקים ולקצר תקופת סיעודם ובכך לתרום באופן עקיף לאוצר המדינה בנוסף לתרומה הישירה למשק שיש בעצם ההתנדבות.

מטרת המיזם היא לתת ביטוי ממלכתי משמעותי להתנדבות של אזרחים ותיקים במגוון רחב של תחומי עניין.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה

אין

תקציב

לא רלוונטי. הנושא יבחן לאחר גיבוש המלצות ועדת ההיגוי.

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

לא רלוונטי. הנושא יבחן לאחר גיבוש המלצות ועדת ההיגוי.

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

השר לביטחון פנים – מסכים.

השר להגנת העורף – מסכים.

משרד הבריאות – מסכים.

משרד התחבורה והבטיחות בדרכים – מסכים.

משרד התיירות - מסכים.
משרד להגנת הסביבה - מסכים.
השרה לעלייה וקליטה - מסכימה.
שר האוצר - מסכים.
שר הביטחון - טרם התקבלה עמדתו.
משרד הרווחה והשירותים החברתיים - מסכים.
משרד הכלכלה - מסכים.

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

אין

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

מצ"ב חוות דעת.

סיווגים

סיווג ראשי: 03 תהליך;
תחום פעולה עיקרי: 02 חברה וכלכלה;

מוגש על-ידי השר לאזרחים ותיקים
ועל ידי שר החינוך

י"ב בחשון התשע"ד
16 באוקטובר 2013

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה:

שנת התנדבות לאזרחים ותיקים.

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

בהצעת ההחלטה מוצע לחקים ועדת היגוי בין-משרדית (להלן – ועדת ההיגוי) שעניינה קידום הקמת מערכת התנדבותית אזרחית במסגרתה תינתן האפשרות לאזרחים ותיקים לבצע תקופת התנדבות במסגרות פעילות לתועלת הציבור, הקהילה והחברה.

כן מוצע כי הרכב ועדת ההיגוי יהיה כמפורט בהצעה להחלטה.

בנוסף, ההצעה מבקשת לקבוע כי ועדת ההיגוי תגיש עד ליום 2.2.2014 המלצות בנושא לשר החינוך ולשר לאזרחים ותיקים, וזאת כמפורט בסעיף 3 להצעה להחלטה. לאחר קבלת ההמלצות, שרים אלו יקבעו את המתווה ומשרדיהם יפעלו להוציאו אל הפועל במסגרת המשאבים הקיימים.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

עבודת ועדת ההיגוי תלווה בייעוץ משפטי של הלשכה המשפטית במשרד לאזרחים ותיקים. השתתפות גורמים נוספים בדיוני ועדת ההיגוי תיעשה בהתאם להנחיות היועץ המשפטי לממשלה. יובהר כי, ככלל, הרכב המשתתפים בוועדת ההיגוי לא יכלול נושאי משרות אמון בלשכות שרים וסגני שרים, כפי שמתחייב מסעיף 02.54 להוראות התקשי"ר. חריג לכלל זה יתאפשר רק מקום בו התפקיד האמור נקבע בתיאור תפקידו של נושא משרת האמון, המאושר על ידי נציבות שירות המדינה, ולאחר שנערכה בדיקה פרטנית בעניינו של העובד אשר במסגרתה נמצא כי אין עובד אחר במשרד, שאינו במשרת אמון, הכשיר לבצע את התפקיד, וכי נושא משרת האמון מקיים את דרישות התפקיד.

הוצאתו לפועל של המתווה עליו יחליטו השרים הנ"ל כאמור בסעיף 5 להצעה להחלטה תיעשה בהתאם לכל דין החל על העניין.

בשים לב לכל האמור לעיל, ההצעה להחלטה אינה מעוררת קשיים משפטיים.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שההצעה נוגעת להם:

ההצעה הופצה ליועצים המשפטיים של המשרדים הרלוונטיים. הלשכות המשפטיות של משרד החינוך, משרד התיירות, משרד הבריאות, המשרד לעלייה וקליטה, המשרד להגנת הסביבה, המשרד לביטחון פנים, משרד הרווחה, ומשרד התחבורה והבטיחות בדרכים אישרו כי אין מניעה משפטית. טרם התקבלה תגובתם של יתר היועצים המשפטיים.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה:

אני מאשר כי אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

בברכה,

גל

סורל הרלב, עו"ד

היועץ המשפטי - המשרד לאזרחים ותיקים